

ZAJAC

MATÚŠ

PODOBY

FORMS

Vydavateľstvo
Michala Vaška

2 0 1 1

PUTOVANIE MATÚŠA ZAJACA ZA FOTOGRAFIOU

„Potom svoju ruku odtiahnem a ty ma uvidíš odzadu. Ale moju tvár nesmie nik vidieť!“ (Ex 33, 23). Teológovia sa zhodujú, že v tomto rozhvore medzi Hospodinom a Mojžišom sa poodkryva tajomstvo spoznávania Najvyššieho. Boha možno spoznávať iba tak, že ho nasledujeme, že za ním kráčame, a takto ho „vidíme“ iba odzadu. Dejiny náboženstiev sú o tomto hľadaní, nasledovaní, uctievaní. Keď sa nejaký tvorca, fotograf, vydá na cestu, aby zachytil toto nasledovanie, vidíme, ako zvláštne korešponduje jeho tvorba s tým, čo už bolo raz navždy povedané v Knihe kníh, ako ku každému obrázku, ku každej téme možno priradiť niektorý citát z Biblie, ale zároveň, aké je to všetko nové, objavné, obohacujúce.

Ak platí, čo povedala ruská poetka Anna Achmatovová o svojej tvorbe, že je len objavovaním a rozvíjaním základného pohľadu, ktorý nadobudla v detstve, možno povedať, že tvorba vôbec je len objavovaním a rozvíjaním toho, čo tu už bolo a je, lebo bolo povedané: „*A Boh videl všetko, čo urobil, a hľa, bolo to veľmi dobré.*“ (Gn 1, 31). A zároveň ako táto tvorba obohacuje a napĺňa všetko stvorenstvo, ako ho posúva ďalej a ako Najvyšší nežiarli na tvorcov, lebo oni ho neohrozujú a nezatieňujú, naopak, oni ho svojím dielom oslavujú.

V čom spočíva tajomstvo úspechu tvorca? Koľko existuje rôznych textov, koľko existuje obrázkov, fotografií položených vedľa seba... a iba niektoré nám prinášajú posolstvo z „iného“ sveta. Človek vyhnany z raja je odsúdený kráčať zemou, ktorá bude preňho prekliata, je odkázaný v pote tváre jest svoj chlieb (Gn 3, 17-19). Iba v niektorých chvíľach sa mu dostáva milosti, že jeho prítomnosť sa spája s večnou prítomnosťou, lebo: „*Boh povedal Mojžišovi: Ja som, ktorý som!*“ (Ex 3, 14). Alebo ako hovorí básnik Vladimír Holan: „*Génius, toť věčná přítomost*“.

Zachytiť tento okamih na niektorom mieste, u niektorého človeka, je tajomným kľúčom k trinástej komnate tvorca a tvorby. Fotograf Matúš Zajac nám predstavuje v monografii jeden výsek svojej tvorby. Už roky hľadá a zaznamenáva podoby náboženstiev, podoby viery vo svete. Neštudoval svetové náboženstvá, aby sa takto poučený vydal hľadať miesta ich kultu. Možno ani nebol povzbudený prou vetu 117. žalmu: „*Chváľte Pána, všetky národy*,“ (Ž 117, 1), aby dúfal, že všade nájde predmet svojho hľadania. Stretáva sa s touto tému na svojich cestách, ktoré si väčšinou neplánuje. Na všetkých kontinentoch, pri rôznych príležitostach, pod rôznymi politickými režimami ticho opustí kolónu a ide za svojím cieľom. A všade spoznáva, že človek nevie žiť bez náboženstva, že náboženstvo je odvždy najhlbšou súčasťou jeho bytia, v najrôznejších podobách, v kresťanstve, židovstve, mohamedánstve, hinduizme, budhizme.

„*A oni mu povedali: Rabbi, kde bývaš?*“ (Jn 1, 38 - 39). Človeče, kde bývaš? Aké očakávanie, zvedavosť alebo túžba sa skrýva v tejto otázke? Aké miesto si si zvolil za svoj príbytok? Ako ho máš zariadený? Ako vyzerá miesto, odkiaľ denne vychádzaš do sveta? Aké knihy máš v knižnici, akú hudbu počúvaš, aké obrázky ti visia na stenách? Máš svoje bývanie zariadené skromne, alebo vyhľadávaš prepych?

Tieto otázky pomáhajú odkrývať človeka, jeho svet, kde čerpá silu, kde premýšľa, kde žije.

Ale otázka: Človeče, kde bývaš, nás posúva ešte ďalej. Aký je tvoj vnútorný príbytok? O čom premýšľaš večer, aké sú tvoje myšlienky, keď zaspávaš? O čom sa rozprávaš so svojimi blízkymi, kam sa utiekaš, keď máš žiaľ, koho si voláš, keď máš radosť a sláviš? Stísiš sa niekedy tak, že iba prežívaš udalosti, spomienky, poznanie? Modlís sa?

Fotograf Matúš Zajac ide vo svojej tvorbe ďalej. Nepýta sa človeka, kde býva, ale spolu s Jánovými učeníkmi sa páta Hospodina: Rabbi, kde býva bývaš, aby nás priblížil k jeho tajomstvu. A jeho fotografie ukazujú to známe: v každom človeku, na každom mieste, kde ma uctievajú.

Je to sprievod kňazov, ktorí idú sláviť sväté tajomstvá (Levoča, 2001), je to náhoda, ktorú zažije pastier pri Božej muke, keď zaháňa ovce (Orava, 1994). Je to pút' veriacich (Marianka, 2010), je to indická komunita (Berlín, 1998), Nha Trang (Vietnam, 2010). Je to agapé,

hostina, v ktorej doznieva liturgická slávnosť (Nitra, 2005). Sú to chvíle, keď sa človek ocítá na prahu dverí Hospodina, alebo už spočíva v jeho príbytkoch. Fotografie Matúša Zajaca predlžujú tieto chvíle až k nám: odkrýva v nich božie príbytky.

Ale vzťah človeka k Hospodinovi je viac ako len spočívať v jeho príbytkoch. Plnosť tohto vzťahu vyjadruje v Biblia slovo bázeň. Bázeň pred Bohom. Aj preto sa toto slovo v rôznych kontextoch prekladá rôzne. Popri bázni je to strach, inokedy bohabojnosť alebo úžas.

Možno to dokladovať príkladmi, ktorých je v Starej a Novej zmluve veľa. Mária Magdaléna a iná Mária našli prázdný hrob a aniel im oznamil, že ukrižovaný Ježiš vstal z mŕtvych: „*Rýchlo vyšli z hrobu a so strachom (bážňou) i veľkou radosťou bežali to oznámiť jeho učeníkom.*“ (Mt 28, 8).

V knihe žalmov sa píše: „*No ja len z tvojej veľkej milosti smiem vstúpiť do tvojho domu a s bázňou padnúť na tvár pred tvojím svätým chrámom.*“ (Ž 5, 8). Iný žalm zase hovorí: „*Bohabojnosť (bázeň) je počiatok múdrosti a múdro robia všetci, čo ju pestujú.*“ (Ž 111, 10). To isté hovorí aj Kniha prísloví: „*Počiatok múdrosti je bázeň pred Pánom...*“ (Pr 9, 10).

Keď som listoval v Podobách Matúša Zajaca a hľadal spoločného menovateľa tohto cyklu zo života rôznych náboženstiev, nakoniec mi ostali práve spomenuté slová: „*Bázeň pred Bohom*“. Matúš Zajac vedený svojou vnútornou intuíciou objavuje a sprostredkúva nám toto neuchopiteľné slovo bázeň v najrozličnejších podobách. „*Bázeň a radosť...*“, to sú šťastní novomanželia (Gemelčička – Rumunsko, 2000), alebo storaká radosť ľudí pri stretnutí s vyslancom božím (Vatikán, 2006).

„*s bázňou padnúť na tvár*“, to je starec v drevenom kostolíku (Ladomírová, 1998), to sú Turci v mešite (Berlín, 1999), izraelskí vojaci pri mure nárekov (Jeruzalem, 2010), ale rovnako aj farmár z Venezuely (Guanare, 2001).

Ak je vnútornou líniou týchto fotografií slovo bázeň, v ňom sa završujú, aj otvárajú do budúcnosti. V prorokovi Jeremiášovi sa hovorí: „*Uzavriem s nimi večnú zmluvu, ktorou im neprestanom robiť dobro; vložím im do srdca svoju bázeň, aby sa odo mňa neodklonili.*“ (Jr 32, 40). Matúš Zajac cyklus svojich fotografií nazval Podoby. Laicky v nich zachytáva to, o čom hovorí spomínaný prorok.

Tento svet plnosti jedného slova má v sebe nespočetné množstvo stránok a podôb.

Aká má byť cesta tvorcu, aby jeho dielo, jeho videnie sveta bolo nové, obohacujúce? Žalmista hovorí: „*Čuj, dcéra, a pozoruj, nakloň svoj sluch, zabudni na svoj ľud a na dom svojho otca.*“ (Ž 45, 11).

Generálny tajomník OSN v rokoch 1953–1961, švédsky diplomat Dag Hammarskjöld vo svojich denníkoch píše, že pri všetkých úspechoch a sláve, ktorú zažíval, jeho život sa zmenil od chvíle, keď uveril hlasu vo svojom vnútri a začal za ním kráčať.

A pokračuje, že odvtedy bol jeho život ako kráčanie v labyrinte nepoznaného, len s jemnou Ariadninou niťou v rukách, ktorá mu ukazovala cestu. Toto je cesta ľudí ducha, cesta mystikov, plná neznámeho a neistôt. V kresťanstve sa tomu hovorí aj cesta, na ktorej človek plní vôle božiu.

Je to cesta, ktorú keď ľudia objavia, už z nej nechcú zísť, lebo našli sami seba. Cirkevní otcovia hovoria, že ovocím jej pravosti je pokoj a tichá radosť v duši. Jaroslav Durych píše, že je to cesta umelcov, tulákov a svätcov. A filozof provokatívne vyznáva: „*Veľký umelec je aj vo svojich hriechoch sám sebou.*“

Je to ale cesta, o ktorej hovorí žalmista hneď v druhom verši: „*Sám kráľ zatúžil za tvojou krásou; on je tvoj pán, vzdaj mu poklonu.*“ (Ž 45, 12). Cesta ľudského i umeleckého zrenia je cestou vernosti tomuto vnútornému obráteniu.

V cirkevnej tradícii sa uchovala jedna udalosť. Keď Ježiš kráčal s krížom na Golgotu, pristúpila k nemu žena menom Veronika a podala mu svoju šatkou. A Ježiš do nej vtlačil obraz svojej tváre. Táto udalosť našla od 13. storočia pevné miesto v pobožnosti Krížovej cesty. V chráme sv. Petra v Ríme je jednou z ústredných sôch pri hlavnom oltári socha sv. Veroniky so šatkou, ktorej autorom je taliansky sochár Francesco Mochi (1580 – 1654). Svätá Veronika je v cirkvi uctievana ako patrónka fotografov a pracovníkov práčovní. A tak chceme popriať Matúšovi Zajacovi, aby putoval ďalej svojou cestou a pokial ide o fotografovanie, aby sv. Veronika stála pri ňom.

František Mikloško

PHOTO PILGRIMAGE OF MATÚŠ ZAJAC

„Then I will remove my hand and you will see my back; but my face must not be seen!“ (Ex 33:23). Theologians agree that in this dispute between God and Moses the secret of knowing the Supreme is slightly revealed. One can get to know God only by following him, walking behind him, and thus we can „see“ him only from behind. The history of religions are about this seeking, following, worshiping. When an artist, a photographer, starts to travel in order to catch this following, we can see how weirdly his work corresponds with the things that were once and forever said in the Books of Books, how it is possible to assign some quotation from the Bible to each picture, to each theme, but at the same time how everything is new, heuristic, enriching.

If it is true what the Russian poet Anna Akhmatova said about her work, that it is only discovering and developing of the basic view she obtained in her childhood, it can be said that the creative process itself is only discovering and developing of things that had already been here or that are here, because it was said: *„And God saw everything he made, and, alas, it was very good.“* (Gn 1:31). And at the same time how this work enriches and fulfils everything that was created, how it moves it further and how the Supreme is not jealous of the makers because they do not threaten him, they do not overshadow him, on the contrary, they praise him with their work.

In what consists the secret of success of the artist? There exist so many different texts, there exist so many pictures, photos put one next to another... and only some of them bring us message from

„another“ world. Man expelled from the paradise is sentenced to march the land that shall be cursed for him, he is sentenced in the sweat of his face to eat bread (Gn 3:17-19). Only in some moments he is blessed that his presence is connected with the eternal presence, because: „*God said unto Moses: I am what I am!*“ (Ex 3:14). Or, as the poet Vladimír Holan says: „*Genius, alas, the eternal presence.*“

To capture this moment in some place, in some man, that is a mysterious key to the thirteenth chamber of the creator and the work. For many years already the photographer Matúš Zajac records the faces of religions, the faces of faith in the world. He did not study the religions of the world in order to seek enlightened like this the places of their cult. Maybe he was not even encouraged by the first sentence of the psalm No. 117: „*Praise the Lord, all you nations,*“ (Ps 117:1), hoping that in all places he shall find the object of his quest. Matúš Zajac meets this theme during his pilgrimages that he in majority cases does not even plan beforehand. On all continents, on various occasions, under different politic regimes he silently leaves the convoy and follows his goal. And everywhere he learns that the man cannot live without religion, that within living memory the religion is the deepest part of his being, in the most various forms, in Christianity, in Judaism, Islam, Hinduism, in Buddhism.

„*And they told him: Rabbi, where do you live?*“ (Jn 1, 38 - 39). Man, where do you live? What kind of expectation, curiosity or desire is hidden in this question? What place did you choose for your dwelling? How is your dwelling furnished? How does look the place you daily leave to the world? What books do you have in your library, what kind of music do you listen to, what pictures hang on your walls? Is your dwelling modest, or do you seek luxury? These questions help to unveil the man, his world, where he finds strength, where he thinks, where he lives.

But the question: „*Man, where do you live?*“ moves us even further. What is your inner dwelling? What do you think about in the evening, what are your thoughts when you fall asleep? What do you talk about with your closest ones, where do you hide when you are sad, who do you call when you are joyous and in a festive mood? Do you quiet down sometime in order to only relive the events, memories, knowledge? Do you pray?

Photographer Matúš Zajac goes even further in his work. He does not ask the man where he lives but together with John´s disciples he asks the Lord „*Rabbi, where do you live?*“ in order to bring us closer to his secret. And his pictures show the well-known thing: in every man, in each place where they worship me.

It is the procession of priests that are going to celebrate the saint secrets (Levoča, 2001), it is the coincidence that happens to the shepherd near the anguish of God when he drives in the sheep (Orava, 1994). It is the procession of believers (Mariánska, 2010), it is the Indian community (Berlin, 1998), Nha Trang (Viet Nam, 2010). It is agape, the feast, where the liturgical feast dies down (Nitra, 2005). Those are the moments when the man finds himself on the Lord´s threshold or already dwells in his shelter. Pictures of Matúš Zajac prolong these moments to us: he unveils in them the shelter of God.

However, the relation of the man to the Lord is more than just to dwell in his shelter. Fullness of this relation is expressed in the Bible by the word eeriness. Fear of the god. That is why sometimes this word is translated differently in different contexts. It is translated as the fear or as godliness or awe.

It can be documented by many examples from the Old and New Testament. Mary Magdalene and the other Mary found an empty grave and the angel told them that crucified Jesus was resurrected. „*They departed quickly from the sepulchre with fear (awe) but also great joy. And did run to bring his disciples word.*“ (Mt 28:8).

This is written in the Book of Psalms: „*Only due to your great grace I can enter your house and with awe I can fall to my face in front of your saint cathedral.*“ (Ps 5:8). Another psalm says this: „*The fear of the Lord is the beginning of wisdom and wise are all those that grow it.*“ (Ps 111:10). The same says the Book of Proverbs: „*The beginning of wisdom is the fear of God...*“ (Pr 9:10).

When I browsed in the Faces of Matúš Zajac and sought a common denominator of this cycle with the life of different religions, I ended up with the above mentioned words: „*Fear of God.*“ Matúš Zajac, guided by his inner intuition, discovers and provides to us this

intangible word awe in its various shapes. „*The awe and joy...*“ those are the happy newlyweds (Gemelčíčka – Romania, 2000) or the manifold joy of the people when meeting the emissary of God (Vatican, 2006). „... *to fall on the face in awe*“, that is the old man in the wooden church (Ladomírová, 1998), those are the Turks in the mosque (Berlin, 1999), the Israeli soldiers at the Western Wall (Jerusalem, 2010), but also the farmer from Venezuela (Guanare, 201).

If the word awe is the inner line of these pictures, they are finishing in it but also open to the future. This is stated in the prophet Jeremiah: „*I will make with them an everlasting covenant: I will never turn away from doing good to them, and I will put fear of me in their hearts so they will never turn away from me.*“ (Jr 32:49). Matúš Zajac named his cycle of photos Faces. In a layman way he catches what the above mentioned prophet speaks about. This world of fullness of one world contains uncountable number of pages and faces.

What should be the route of the maker so that his work, his vision of the world is new, enriching? The psalmist says:
„*Listen, O daughter, consider and give ear: Forget your people, and forget your father's house.*“ (Ps 45:11).

The general secretary of UN in 1953-1961, the Swedish diplomat Dag Hammarskjöld writes in his diary that in all successes and fame he experienced, his life has changed from the moment when he believed his inner voice and started to walk after it. And he continues that since then his life was like walking in the labyrinth of the unknown, only with a gentle Ariadne's thread in his hands that showed him the way. This is the road of the people of the soul, the road of mystics, full of the unknown and uncertainties. In Christianity it is called also the road on which the man fulfills God's will.

It is the road that, when discovered by people, they do not want to lose it, because they have found themselves. The religious fathers say that the fruit of its purity is the calmness and silent joy in the soul. Jaroslav Durych writes that this is the road of artists, wanderers and saints. And the philosopher provocatively declares:
„*A great artist is himself even in his sins.*“

However, this is the road that the psalmist speaks about in the second verse: „*So shall the King desire thy beauty: for he is thy Lord and worship thou him.*“ (Ps 45:12). The road of human and artistic maturing is the road of faithfulness to this inner convincement.

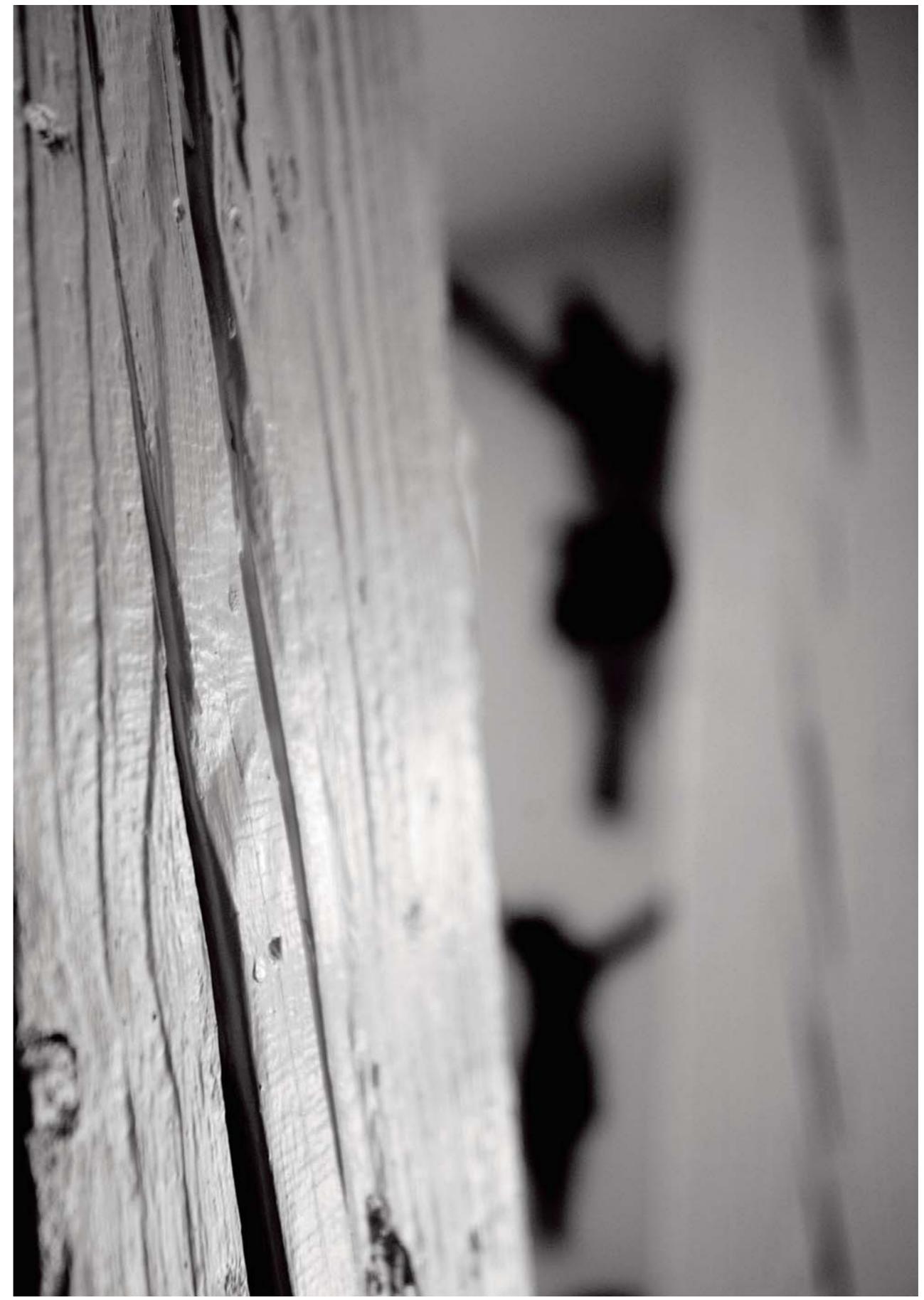
One event is stored in the religious tradition. Jesus walks carrying the cross to Golgotha when a woman named Veronica wiped his face with a towel; an image of his face is imprinted on the cloth. This event found its solid place in the worship of The Way of the Cross. In St. Peter's Church in Rome one of the main statutes close to the main altar is the statute of St. Veronica with the cloth. Its author is the Italian sculptor Francesco Mochi (1580 – 1654). In the religion, St. Veronica is the patron saint of photographers and laundry workers. So we want to wish Matúš Zajac to further pilgrimage and as to taking pictures, we wish that St. Veronica stands by him.

František Mikloško

תורה ע"י רקמה טובת ב"ג ירושלים
MADE BY TOVA EMBROIDERY BROOKLYN

MATÚŠ ZAJAC (*1971)

Umelecké vzdelanie získal na pražskej FAMU a VŠVU v Bratislave ukončil magisterskou skúškou v roku 2003, kde sa plne venoval dokumentárnej fotografií v ateliéri docenta Ľuba Stacha. Autor vedome prepája dokument s výtvarnými prvками. Pracuje na dlhoročných súboroch Podoby, Imigranti, Konfrontácie miest a Portréty. Spolupracuje s vydavateľstvami a časopismi, ako sú napr. . Týždeň, Vydatel'stvo Michala Vaška, Kalligram, Dumont, Plynutie atď. Od roku 2003 je fotografom NR SR. Je zakladajúcim členom fotografickej skupiny Rovnými nohami a Združenia Phos, od roku 2007 prednáša fotografiu na rôznych workshopoch a školách. Od roku 2009 je pedagógom žurnalistickej fotografie na katedre žurnalistiky (KU). Pravidelne vystavuje svoju voľnú tvorbu (Talianko, Nemecko, Česká republika, Holandsko, Slovensko, Belgicko atď.). Žije a tvorí v Bratislave.

He obtained his artistic education on the FAMU Academy in Prague. In 2003 he finished VŠVU in Bratislava, where he fully devoted his attention to documentary photography in the atelier of doc. Ľubo Stacho. The author purposely wires up the document with elements of fine arts. He works on the long-time projects Faces, Immigrants, Confrontations of Towns and Portraits. He cooperates with publishing houses and magazines such as . Týždeň, Vydatel'stvo Michala Vaška, (Michal Vašek Publishing House), Kalligram, Dumont, Plynutie, etc. Since 2003 he works as a photographer of the National Council of the Slovak Republic. He is a founding member of the photographic group Rovnými nohami (With Straight Legs) and of the Association Phos. Since 2007 he lectures photography at various workshops and schools. Since 2009 he is a pedagogue of the journalist photography on the School of Journalism (KU). He regularly exhibits his free work (Italy, Germany, Czech Republic, Netherlands, Slovakia, Belgium, etc). Matúš Zajac lives and works in Bratislava.